

Bankacılık Sektöründe Finansal Risklerin Finansal Performansa Etkisi: BİST Ticari Bankalar Üzerinde Bir Araştırma

Berna Ağbulut¹

Özet

Ulusal ve uluslararası sistemde finansal anlamda aracılık fonksiyonu üstlenen bankaların finansal olarak performansı özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri açısından son derece hayati öneme sahiptir. Literatürel olarak incelendiğinde finansal performansa gelen en kayda değer şoklar finansal risklerden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, bu çalışmanın amacı BİST bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ticari bankaların 2005– 2021 yılları arasındaki verileri incelenerek finansal risklerin banka sektöründe finansal performansa etkisi dengeli panel veri analizi ile ortaya çıkarmaktır. Sonuçlar, panel yatay kesit bağımlılığı, birim kök testleri, veri setinin ve değişkenlerin uygunluğu çerçevesinde panel eş bütünleşme testleri, değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiler, etki – tepki şokları ve panel nedensellik çerçevesinde elde edilecek ve literatüre katkı ortaya koyulacaktır.

1. GİRİŞ

Finans sektörü iktisadi gelişme çerçevesindeki en önemli aktörlerden biridir. Bankalar, sermaye birikimi, şirketlerin gelişmesi ve ekonomik genişlemenin sağlanması açısından önemli bir göreve sahiptir. Donanımlı ve zarara uğramayan bir finans sistemi ekonomik istikrarın sağlanmasına vesile olur ve makroekonomik krizlere karşı ekonominin daha güçlü olmasını sağlar. Fakat başka bir açıdan, makroekonomik şartlardaki farklılaşmalar da bankacılık sisteminin gücünü ve sürekliliğini etkilemektedir. Dolayısıyla, finansal ve ekonomik sürekliliğin devamından yetkili kontrollerin, makroekonomik değişim ve gelişmelerin bankacılık sektörüne etkisini bilmesi gerekmektedir. (Taşkın, 2011)

1 Öğr. Gör., Gaziantep Üniversitesi, bernagbulut@gantep.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5547-2529

Başarılı bankalar aktif finansal denetim ve ölçüm düzeninin oluşturulması için çok çalışan ve yoğun vakit harcayan bankalardır. Bankalara tasarrufunu teslim eden para sahipleri, kredi ile ilgili çalışma içinde olan firmalar, bankalara kısa, orta ve uzun süreli kredi veren yurt içi ve yurt dışı tüm banka benzeri tüm kuruluşlar, banka denetimi ile bir bağlantı içinde olan veya yatırım yapan kişi ve kuruluşlar, bankanın hissedarları ile Merkez Bankası, haklı nedenlerden dolayı bankaların finansal durumları ile ilgili bilgi sahibi olmak isterler. Bankaların finansal durumlarının sağlam mı değil mi öğrenebilmek için ilk olarak banka hedeflerinin ne olduğuna veya ne olması gerektiği konusunda bilgi sahibi olmak gerekir. Fakat böyle bir durumda bankaya ait finans bilgileri incelenmesi gerekmektedir. Başka bir açıdan bankacılık zarara uğrama tehlikesiyle yapılır. Bankacılık, zarar uğrama tehlikesini bilip, bu tehlikeye yenik düşmeden devam edip, hem bankaya faaliyet ve olanak yaratan kişi ve oluşumları, hem de bankadan faaliyet ve olanak kullananların çıkarlarını kontrol ederek banka hissedarlarının istediği ilerleme ve kazanç isteğini elde etme sanatıdır. Bu durum finans aktörlerinin ekonomik performans değerlendirmesinde karlılık ve zarara uğrama tehlikesi analizlerinin tanımlanmasına olanak vermektedir. (Krishnan, Ramaswamy, Meyer, & Damien, 1999)

Finansal aracılık fonksiyonunu üstlenen bankacılığın sağladığı kazancı etkileyen birçok faktör vardır. Yükselen kredi oranları ve mevduat hacmi, uygulamı biliminde yaşanan gelişmeler, bankaların farklı dağıtım yollarından elde ettikleri gelirler, bankacılık hizmetlerinden almış oldukları gelirler gibi bu faktörlere örnek olabilir. Ayrıca iktisadi oluşum içerisindeki alanı düşünüldüğünde banka kazanımlarının fiyatlar genel seviyesindeki artışları, faiz oranları, büyüme gibi makroekonomik değişkenlerden etkilenmesi de sıradan bir durumdur. (Samırkaş, Evcı, & Ergün, 2014)

Finansal sistem içerisinde en yüksek orana sahip klasik araçlar bankalardır. Bankalar çeşitli şekillerde fon kazananlardan elde ettikleri gelirleri belirli bir fazlalıkla fon isteyenlere aktarmaktadır. Buradaki gayeleri kazanç sağlamaktır. Banka piyasa fiyatını yükseltme amacıyla bunu yaparken de birçok kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bankacılıktaki kaybetme riskleri kredi, operasyonel, faiz, döviz kur, likidite şeklinde söylenebilir. Fakat bunun dışında yasal, dış çevre, itibar, banka gaye ve etkinliklerini değiştirebilen türlü özellikte kaybetme tehlikesi vardır. (Şenol, Öncül, & Alıcı, 2019)

Faiz riskinde banka varlık ve yükümlülükleri arasındaki süre uyumsuzlukları sebebiyle üstlendiği riski ifade eder. Yani bir bankanın aktif hesabında bulunan kredi ve menkul kıymetinin süreç yapısının, pasif hesabında bulunan mevduat ve mevduat dışındaki kaynakların süreç farklılaşması sebebiyle

karşılaştığı kaybetme tehlikesini ifade eder. Faiz riskine karşı koruna bilinecek iki yöntem vardır. İlk olarak süreçlerin olabildiğince eşitlenmesi şeklinde faiz riskinden korunmasıdır. Bu yöntem en korunması yüksek yöntemde olsa uygulanması mümkün olmayan bir yöntemdir. Bankalar çalışma yapıları itibarıyla düşük vadeli kaynaklara uzun vadeli kredi kullandıran finans kurumlarıdır. Bankaların varlık ve yükümlülüklerinin vadelerini eşitleme çalışmaları kazançlarını olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. İkinci olarak faiz riskinden kaçınmak için ikinci olarak ise; risklerin türev enstrümanlarının kullanılmasıdır. Kısaca bankalar bilançolarındaki varlıklarını, faize tepkili ve tepkili olmayan varlıklar olarak sınıflandırmaktadır. Bu ayırım sonucu meydana gelen formülden yola çıkarak faiz oranlarındaki değişim bankaya artı net faiz geliri mi eksi net faiz geliri mi elde edileceğini göstermektedir. Eğer bankalar hesapladıkları değer artı veya eksi olması halinde kendisine uygun türev aracı kullanarak kendisi için karlı bir duruma getirecektir. (Ertürk, 2010)

Piyasa riski; piyasada meydana gelen iniş ve çıkışlardan ötürü yapılan yatırımın istenildiği kadar yüksek kazançla sonuçlanmamasına ilişkin kayıp tehlikesi durumudur. Piyasa riski diğer risklerinde temelini oluşturur. Piyasa riski konusu içerisinde ele alınacak konu yoğunlaşma riskidir. Yoğunlaşma riski, aynı kişi, kurum veya varlıkla işlem gerçekleşmesi sonucu kayıp tehlikesi durumudur (Özbilgin, 2012; Şenol, Öncül & Alıcı, 2019).

Kredi riski; İşlem yapan kişilerden biri sözleşme şartlarına uymamasından kaynaklanan risktir. Genellikle karşı tarafın yükümlülüklerini şartlara uymadığı için kredi riskinin etkisi çok daha büyükmektedir (Özbilgin, 2012).

Bilanço dışı riskler, bankaların duruma bağlı varlık ve yükümlülükleri sebebiyle meydana gelen riskleri ifade eder. Buna verilecek en iyi örnek akreditiflerdir. Akreditif bilanço dışında meydana gelen risklerden birisidir.

Döviz kuru riski; döviz kurunda oluşan değişimler sonucu bankaların yabancı para varlıklarının veya yükümlülüklerinin değerinde meydana gelen farklılık sebebiyle oluşan kayıpları ifade etmektedir.

Ülke riski; yabancı fon tedarik edenlerin vermiş oldukları kredileri ya da satın alınan menkul kıymetlerin değerleri ölçüsünde geri ödeme bedelinin ülke idaresince alıkonma tehlikesini anlatmaktadır. Ülke riskini önlemek amacıyla bankaların yeterli güçleri yoktur.

Teknoloji ve operasyonel riskler; bankanın iç denetim zamanlarında insan kaynaklarının veya aktif faaliyet sistemlerinin eksikliği veya çalışma biçimindeki problemler sebebiyle karşı karşıya geldiği tehlike durumlarını

tanımlamaktadır. Operasyonel riskler bir taraftan da teknoloji riskiyle ilişkilendirilmektedir.

Likidite riski; bankacılıkta mevduatı bulunan kişilerin birdenbire para çekme isteği karşısında bankaların bu isteklerinin karşılama konusundaki riski ifade eder.

İflas riski; bankaların yükümlülüklerine karşı varlıkların tutarında meydana gelen hızlı azalmalara karşı yeterli sermayenin elinde olmaması durumunda meydana gelir. (Ertürk, 2010)

2. LİTERATÜR

Özcan, Yalman, Koşaroglu'nun 2006-2014 yılları arasındaki dönemde Türkiye'de etkinlik gösteren mevduat bankalarının kârlılığına etkiye bulunan içsel ve dışsal faktörlerin belirlenmesini amaçlamışlardır. Çalışmada kullanılan veriler banka kârlılığının kredi riski ve likidite yönetimi değişirgelerinin negatif açıdan etkilediğini, banka sermayesi, faiz gelirleri ve faiz dışı gelirler gibi değişirgelerin ise pozitif yönde etkilediğini göstermektedir (Işık, Yalman, & Koşaroglu, 2017)

Samırkaş, Evcı ve Ergün çalışmalarında 2003-2012 yılları arasındaki dönemde Türkiye'de aktif faaliyet içerisindeki tüm mevcut mevduat bankalarının karlılığının etkilenmesine sebep olan faktörleri belirlenmesi konusunu amaçlamışlardır. Üzerinde çalışılmış olan analizlerde veriler aylık olarak hesaplanmıştır. Analizin sonucu olarak bankaların aktif karlılığının ve öz kaynak karlılığının; faiz dışı gelirlerinin aktif toplamına oranından ve öz kaynak/toplam aktif oranından olumlu olarak etkilendiği ve mevduat faiz oranlarındaki artışların aktif karlılık üzerinde olumsuz yönlü bir etkisi olduğu anlaşıp, benimsenmiştir (Samırkaş, Evcı, & Ergün, 2014).

Gürbüz, Yanık ve Aytürk'ün 2013 yılında genelleştirilmiş momentler tahmincisinin kullanıldığı çalışmada gecikmeli karlılık parametresi, banka ölçeği, en son yaşanan finansal krizin göstergesi olan kukla parametresi ve gelir çeşitlendirme ile risk baz alınarak ayarlanmış varlıkların karlılığını gösteren parametre arasında pozitif ve anlamlılık tespit edilmiş ve raporlanmıştır (Gürbüz, Yanık, & Aytürk, 2013).

Turgutlu, Türkiye'deki banka sektörü için 2006 yılı ile 2012 yılları arasındaki dönemi kapsayan çalışmada bulunmuş olup, 30 bankanın karlılık belirleyicilerini ve etkenlerini İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler Yönetimi ile belirlemeye çalışmış. Yapılan çalışmada aktif karlılık ve özkaynak karlılığı, banka karlılığının göstergesi şekilde gösterilmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda aktif karlılık modelinde bir tek yönetim verimliliği,

bilanço dışındaki yükümlülükler, finansal güçlülük ve iktisadi genişleme oranı ile ilgili değişkenler istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Turgutlu, 2014).

Güneş'in 2002 yılı ile 2012 yılları arasında Türkiye'nin 22 bankasının karlılığında etken olan bankaya has, makroekonomik ve içinde bulunulan kesime ait belirleyicilerin araştırılması amaçlar arasındadır. Panel veri analiz sonucu bankaların kendilerine özgü değişkeni banka sermayesi ve banka varlıkları değişkeni ile makro değişkenlerden enflasyon değişkeninin aktif karlılığını olumlu şekilde etkilediği görülmektedir. Takip edilen krediler değişkeninin aktif karlılığı negatif ve anlamlı bir şekilde etkilendiği görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda özkaynaklar gözetilerek yapılan araştırmalar karlılık değişkeni ile banka varlıkları ve enflasyon değişkeni arasında pozitif ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Şenol, Öncül, & Alıcı, 2019).

Saldanlı ve Aydın, 2004 – 2014 dönemlerinde 23 mevduat bankasının karlılığına etki eden unsurları üzerinde çalışmışlardır. Bununla beraber karlılığı etkileyen unsurları iki ayrı model ile denemişlerdir. Buna göre özkaynaklar bölü Toplam Aktifler, Likit Aktifler bölü Kısa Vadeli Yükümlülükler, Faiz Dışı Gelirler (Net) bölü Toplam Aktifler, Faiz Gelirleri bölü Faiz Giderleri, Faiz Dışı Gelirler (Net) bölü Toplam Aktiflerin anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır (Saldanlı & Aydın, 2016).

Reis, Kılıç ve Buğan, 2009-2013 yılları arasında BİST'e kayıtlı bankaların karlılığının göstergeleri panel veri çalışmasıyla araştırmışlardır. Karlılık belirleyicisi olarak net faiz marjı ve aktif karlılığı kullanılan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre; içsel değişkenlerden kaldıraç oranı, kredi/mevduat oranı ve piyasa kapitalizasyonunun; dışsal değişkenlerden ise gayri safi yurtiçi hasılanın banka karlılığını etkilediği görülmüştür (Reis, Kılıç, & Buğan, 2016).

Yağcılar ve Demir, 2002-2013 yıllarında Türk bankacılık sisteminin devamlı olarak etkinlikte bulunduğu 26 ticari bankayı içerisine alan panel veri analizi yapmışlardır. Analiz sonucuna göre borsada işlem içerisinde olma, ölçek, kredi bölü mevduat oranı, likidite ve aktif karlılığı değişkenlerinin denetimindeki kredilerle negatif yönlü; büyüme, faiz oranları, yabancı bankalar ve sermaye yeterliliği rasyosu ile denetimindeki kredilerin olumlu yönlü ilişki içerisinde olduğunu ortaya koymuştur. Kredilere uygulanan faiz oranları, net faiz marjı ve enflasyon değişkenlerinin ise takipteki krediler üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Yağcılar & Demir, 2015).

Ünal ve Altın, 2004-2008 yıllarının dört dönemlik Türk Otomotiv Sanayi sektörünü içene alan değişkenlerin şirket piyasa değeri ile net döviz pozisyonu arasındaki ilişkiyi panel veri analiziyle araştırmışlardır ve buldukları sonuçlar döviz kur riskiyle şirket değeri arasında net bir ilişki ortaya koyamadığı yönündedir. (Ünal & Altın, 2010)

Tan ve Floras 2003-2009 yılları arasında Çin'de 101 ticari bankanın piyasa gücü, risk ve karlılıkları arasındaki zaman ilişkisini analiz ederek, piyasada güçlü olan bankaların yüksek oranlı karlılığa sahip olduğunu ve bu bankaların aynı zamanda güçlü pazar yapısı olduğunu göstermişlerdir. (Tan & Chiristos, 2014)

Chakroun ve Abid, çalışmalarının birinde sermayeyle alakalı risk ve bankacılık endüstrisi açısından risk toplama ve yönetme yaklaşımlarının ampirik ve teorik olarak ele almışlardır. Yapılan çalışmalar sonucunda bankadaki toplam riskin yeterli sermayesinin belirlenip, varlık portföyünün çeşitlendirilmesi amacıyla bankaya strateji oluşturmasına destek sağlamaktadır. (Chakroun & Fathi, 2016)

Trabelsi ve Trad, 2006-2013 yılları arasında Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi ve Güneydoğu Asya'da 18 ülkede çalışan 94 islami bankanın faizsiz bankacılık sisteminde hem zarar etme durumunun farkında olunup bununla beraber karlılığı belirleyen faktörleri belirlemeyi hedeflemişlerdir. Elde ettikleri bulguların makroekonomik faktörlerin islami bankacılığın karlılığını ve risk alma durumuna olan etkisi görülmüştür. (Trabelsi & Naama, 2017)

Bikker ve Vervliet 2001-2015 döneminde düşük faiz oranının bankaların karlılığı ve risk alma derecesine etkisini panel veri analiziyle incelemiş ve sonucunda düşük faiz ortamı banka karlılığını bozduğu varsayımı ortaya çıkmış bunun sonucu olarak kredi riski ve sermaye yeterlilik riskinin karlılığı olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. (Bikker & Tobias, 2018)

Ghafoori, Akbari ve Farzam, Türk bankacılık sisteminde faaliyette bulunan 45 bankanın anket sonucu elde edilen verilerin analizinde operasyonel risk yönetiminin uygulanmaması durumunda vadeli işlemlerde risklerin artıp, etkinliğinin düşmesi sonucu finansal açıdan yaşanacak krizlerin daha da büyüyeceği bilgisine ulaşılmıştır. (Ghafoori, Akbari, & Farzam, 2018)

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde örneklem olarak alınan veri seti, analizde kullanılan değişkenler ve tanımları ve analizde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilecektir.

3.1. Veri Seti

Çalışmanın temel amacı Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren bankaların 2005 Q1-2021 Q3 dönemleri arasındaki verilerin incelenmesi suretiyle bankaların finansal risklerinin finansal performansları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren ve Tablo-1'de belirtilen 12 banka seçilmiş olup veriler Finnet mali analiz paket programından elde edilmiştir.

Tablo - 1: Araştırma Örneklemini Oluşturan Banka Listesi

1	AKBNK	7	ISBTR
2	GARAN	8	ISCTR
3	HALKB	9	QNBFB
4	ICBCT	10	SKBNK
5	ISATR	11	VAKBN
6	ISATRTOP	12	YKBNK

3.2. Ekonometrik Modeller ve Değişken Tanımları

Bu çalışmada çalışma sermayesi ve bankaların finansal kaldıraçının banka performansı üzerindeki etkisini incelemek üzere 2 model kurulmuştur. Kurulan modeller aşağıdaki gibidir;

$$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 (KRR)_{it} + \beta_2 (KR)_{it} + \beta_3 (LR)_{it} + \beta_4 (SR)_{it}$$

$$ROE_{it} = \beta_0 + \beta_1 (KRR)_{it} + \beta_2 (KR)_{it} + \beta_3 (LR)_{it} + \beta_4 (SR)_{it}$$

Kurulan ekonomik modelde bağımlı değişkenler ROA ve ROE ile tanımlanırken, bağımsız değişkenlerden kredi riskini temsilen KRR değişkeni, kur riskini temsilen KR değişkeni, likidite riskini temsilen LR değişkeni ve sermaye riskini temsilen SR değişkeni kullanılmıştır.

Tablo - 2: Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Tanımları

Değişken Kodları	Değişken Tanımları
ROA	Net Kar/Toplam Varlıklar
ROE	Net Kar/Özsermaye
KRR	Takipteki Krediler/Toplam Krediler ve Alacaklar
KR	(Yabancı Para Aktifler Toplamı/Yabancı Para Pasifler Toplamı)/100
LR	100/(Likit Aktifler/ Kısa Vadeli Yükümlülükler)
SR	100/(Öz kaynaklar/Risk Ağırlıklı Varlıklar)

3.3. Ekonometrik Yöntem

Çalışmada panel veri analizi kullanılmış olup Pesaran (2006) tarafından geliştirilen Ortak İlişkili Etkiler (Common Correlated Effects (CCE)) Tahmincisi kullanılmıştır. CCE tahmincisi yatay kesit bağımlılığını dikkate almakta olup daha dirençli tahminler sunmaktadır.

3.3.1. Ortak İlişkili Etkiler (Common Correlated Effects (CCE)) Tahmincisi

Çalışmada panel veri analizi kullanılmış olup veriler arasındaki heterojenlik, yatay kesit bağımlılığı ve eşbütünleşme olması ihtimali varsayımı ile Pesaran (2006) tarafından ortaya konulan Ortak Korelasyonlu Etkiler Tahmincisi (Common Correlated Effects-CCE) tahmincisi kullanılmıştır. Ortak korelasyonlu etkiler tahmincisi, göslenemeyen ortak faktörlerin farklı etkilerini ortadan kaldırmak için bağımlı ve bağımsız değişkenleri tartılı ortalamaları ile genişletmekte ve model EKK yöntemi ile tahmin edilmektedir. Bu sürecin kullanılması ile iki farklı fakat birbiriyle ilişkili tahmin yapılmaktadır. Bunlardan birincisi birimlere has modellerden elde edilen veriler ile tesadüfi varsayılan birimlere has modellerden tahmin edilen parametrelerin ortalaması olmaktadır. Bu tahminci de ortak korelasyonlu etkiler tahmincisi (CCE) olarak adlandırılmaktadır. Pesaran 2006 yılında yapmış olduğu çalışmasında CCE tahmincisinin yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan tahmincilerden daha dirençli tahminler ortaya çıkardığını belirtmiştir. CCE tahmincisi aşağıda gösterildiği şekilde formüle edilmektedir;

$$\hat{b}_{CCEMG} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \hat{b}_i$$

Burada $\hat{b}_i (\hat{b}_i = (x_i M_w x_i)^{-1} x_i M_w y_i)$ dir.

$$b_{CCEP}' = \left(\sum_{i=1}^N \theta_i x_i M_w x_i \right)^{-1} \sum_{i=1}^N \theta_i x_i M_w y_i$$

4. AMPİRİK BULGULAR

Çalışmanın bu aşamasında Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren bankaların finansal risklerinin finansal performansları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak üzere 2 Model kurulmuştur.

Model 1'de finansal performansı göstergesi olarak aktif karlılığı belirlenmiş olup aktif karlılığı kredi riski (KRR), kur riski (KR), likidite riski (LR) ve sermaye riski (SR) Panel CCE ile tahmin edilmiştir. Elde edilen analiz çıktılarında Tablo 3'te görüldüğü üzere kur riskinin bankaların aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. Yabancı Para Aktifler Toplamının Yabancı Para Pasifler Toplamı içerisindeki yüzdelik değerinin banka aktif karlılığını %0.015 oranında pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Diğer yandan kredi riski, likidite riski ve sermaye riski değişkenlerinin aktif karlılığı üzerinde herhangi bir anlamlı etkisinin olmadığı görülmektedir.

Tablo - 3: ROA Açısından Panel CCE Katsayı Tahminleri

ROA	Katsayı	Standart Hata	Z Değeri	P Değeri	Güven Aralığı (%95)	
KRR	0.0328563	0.0917994	-0.36	0.720	-0.2127798	0.1470673
KR	0.0152088	0.0056231	2.70	0.007***	0.0041877	0.0262298
LR	0.0002463	0.0007927	0.31	0.756	-0.0013073	0.0017999
SR	0.2354423	0.0924646	2.55	0.011***	0.0542149	0.04166697

*Not: ***, **, * sırasıyla yüzde 1, 5 ve 10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.*

Model 2'de finansal performansı göstergesi olarak aktif karlılığı belirlenmiş olup aktif karlılığı kredi riski (KRR), kur riski (KR), likidite riski (LR) ve sermaye riski (SR) Panel CCE ile tahmin edilmiştir. Elde edilen analiz çıktılarında Tablo 4'te görüldüğü üzere kur riskinin bankaların öz kaynak karlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. Yabancı Para Aktifler Toplamının Yabancı Para Pasifler Toplamı içerisindeki yüzdelik değerinin banka aktif karlılığını %0.19 oranında pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Diğer yandan kredi riski, likidite riski ve sermaye riski değişkenlerinin öz kaynak karlılığı üzerinde herhangi bir anlamlı etkisinin olmadığı görülmektedir.

Tablo - 4: ROE Açısından Panel CCE Katsayı Tahminleri

ROE	Katsayı	Standart Hata	Z Değeri	P Değeri	Güven Aralığı (%95)	
KRR	0.4571524	0.7894473	0.58	0.563	-1.090136	2.004441
KR	0.1908415	0.091305	2.09	0.037**	0.0118869	0.3697961
LR	-0.0000762	0.0023306	-0.03	0.974	-0.004644	0.0044916
SR	1.808245	1.126522	1.61	0.108	-0.3996969	4.016187

*Not: ***, **, * sırasıyla yüzde 1, 5 ve 10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.*

Tablo 5'te panelin tamamında analiz çıktılarına göre kur riskini temsil eden KR değişkeni aktif karlılığı üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmekte olup bankalar bazında bireysel olarak incelendiğinde de KR değişkeninin HALKBANK haricinde istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Bankaların aktif karlılığı üzerinde kredi riski etkisini incelemek üzere kurulan modelde kullanılan KRR değişkeni panelin tamamında anlamlı sonuç vermemekle birlikte kredi riskinin aktif karlılığı üzerinde bireysel olarak da anlamlı sonuç vermediği görülmektedir. Bankaların sermaye riskini temsil eden SR değişkeni panelin tamamında aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmamakla birlikte bankalar bireysel olarak ele alındığında AKBANK, ICBC TÜRKİYE BANK, TÜRKİYE İŞ BANKASI B GRUBU ve GARANTİ BBVA bankalarında sermaye riskinin aktif karlılığı üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo - 5: ROA Açısından Bankaların Bireysel Panel CCE Tahmin sonuçları

	KRR	KR	LR	SR
AKBANK	0,0387933 [0,1331613]	0,0098022*** [0,0022738]	0,0006987 [0,0011716]	0,0792525 [0,751129]
HALKBANK	0,4491498 [0,3298699]	-0,000024 [0,0013827]	0,0028988 [0,0021152]	0,1529429* [0,0902389]
ICBC TÜRKİYE BANK	-0,1350281 [0,1279886]	0,0036173*** [0,0006743]	0,0001419 [0,0009202]	-0,0027312 [0,0171184]
TÜRKİYE İŞ BANKASI A GRUBU	-0,8617658 [0,9140846]	0,0683195** [0,0274572]	-0,0071195 [0,0128798]	1,094426** [0,4532307]
TÜRKİYE İŞ BANKASI AŞ.	-0,0075455 [0,1238009]	0,1011035** [0,0037897]	0,0012335 [0,0017986]	0,0971514** [0,0494813]
TÜRKİYE İŞ BANKASI B GRUBU	-0,822325 [0,1097468]	0,0039026 [0,0032667]	0,0002591 [0,0015447]	0,233925 [0,0541243]
TÜRKİYE İŞ BANKASI C GRUBU	-0,0075455 [0,1238009]	0,0101035*** [0,0037897]	0,0012335 [0,0017986]	0,0971514** [0,0494813]
QNB FİNANSBANK	-0,1685411 [0,1798876]	0,0141837*** [0,0020685]	-0,0023401*** [0,0007408]	0,2522982*** [0,0568661]
ŞEKERBANK	0,1063934 [0,066339]	0,0046512*** [0,0012189]	-0,0007202 [0,0013898]	0,230031*** [0,046514]
VAKIFBANK	-0,1035472 [0,1783464]	0,0086934*** [0,0017918]	0,0024663 [0,002199]	0,1185903** [0,0463522]
YAPIKREDİ BANKASI	0,3164897 [0,7893218]	0,395252*** [0,029875]	0,0019495 [0,0046225]	0,6440103*** [0,1217978]
GARANTİ BBVA	0,611045 [0,1471148]	0,0096271*** [0,0027619]	0,0022543 [0,0020085]	0,387922 [0,048992]

Tablo 6’da panelin tamamında analiz çıktılarına göre kur riskini temsil eden KR değişkeni öz kaynak karlılığı üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmekte olup bankalar bazında bireysel olarak incelendiğinde de KR değişkeninin HALKBANK haricinde istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Bankaların öz kaynak karlılığı üzerinde kredi riski etkisini incelemek üzere kurulan modelde kullanılan KRR değişkeni panelin tamamında anlamlı sonuç vermemekle birlikte HALKBANK, TÜRKİYE İŞ BANKASI AŞ., TÜRKİYE İŞ BANKASI C GRUBU, ŞEKERBANK ve GARANTİ BBVA bankalarının dışındakilerin kredi riskinin öz kaynak karlılığı üzerinde bireysel olarak da anlamlı sonuç vermediği görülmektedir. Bankaların sermaye riskini temsil eden SR değişkeni panelin tamamında aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmamakla birlikte bankalar bireysel olarak ele alındığında ICBC TÜRKİYE BANK, TÜRKİYE İŞ BANKASI A GRUBU, TÜRKİYE İŞ BANKASI B GRUBU, QNB FİNANSBANK, ŞEKERBANK, YAPI KREDİ BANKASI bankalarında sermaye riskinin aktif karlılığı üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo - 6: ROE Açısından Bankaların Bireysel Panel CCE Tahmin sonuçları

	KRR	KR	LR	SR
AKBANK	0,2397025 [0,5396083]	0,0837118*** [0,0093095]	0,0085861* [0,0049446]	-0,4337016 [0,303025]
HALKBANK	4,905822** [2,204427]	-0,0115155 [0,0091243]	0,0169882 [0,0139671]	-0,1876632 [0,6156134]
ICBC TÜRKİYE BANK	-1,366584 [0,6448588]	0,0305924*** [0,0033909]	0,0008624 [0,0046424]	-0,2130287** [0,091162]
TÜRKİYE İŞ BANKASI A GRUBU	-4,372514 [8,74009]	1,09203*** [0,2750851]	-0117043 [0,1226704]	10,78163*** [4,038987]
TÜRKİYE İŞ BANKASI AŞ.	-0,8912977** [0,359615]	0,0578911*** [0,0109191]	0,0022705 [0,0052111]	0,2051537 [0,1520401]
TÜRKİYE İŞ BANKASI B GRUBU	-0,0914172 [0,4520359]	0,0544301*** [0,0141278]	0,0000801 [0,0063364]	0,4922822** [0,2081775]
TÜRKİYE İŞ BANKASI C GRUBU	-0,8912977** [0,359615]	0,0578911*** [0,0109191]	0,0022705 [0,0052111]	0,2051537 [0,1520401]
QNB FİNANSBANK	-0,7615816 [1,160671]	0,1203885*** [0,0140785]	-0,109464** [0,0047827]	0,6819846* [0,365711]
ŞEKERBANK	1,382711** [0,7922103]	0,0423542* [0,0145855]	-0,0047559 [0,0168979]	1,264415** [0,5613573]

VAKIFBANK	-0,3480693 [0,808247]	0,0675638*** [0,0085383]	0,0037123 [0,0100961]	-0,0188312 0,218839
YAPI KREDİ BANKASI	5,566256 [11,33555]	0,5367943*** [0,0461612]	-0,00708817 [0,0666791]	9,362399*** [1,75217]
GARANTİ BBVA	2,114099** [0,9183063]	0,1349356*** [0,017106]	0,0005283 [0,0124652]	-0,4408488 [0,3113105]

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Finansal araçlar olarak bankalar etkinliklerini yürütürken kredi, faiz oranı, döviz kuru, likidite, operasyonel gibi değişik nitelikte risklerle karşı karşıya gelmektedirler. Söz konusu riskler bankaların karlılıklarını, değerlerini ve performanslarını etkileyebilmektedir. Finansal riskler bazen banka karlılığını arttırabilirken bazen de kayıplara neden olabilmektedir. Bu bakımdan bankalar maruz kaldıkları riskleri yöneterek risk-getiri dengesini oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Bu çalışmada, 2005 Q1-2021Q3 döneminde, Türkiye’de faaliyette bulunan 12 ticari bankanın finansal risklerin banka performansına etkisi araştırılmıştır. Çalışmada kur riskinin banka performansı üzerindeki etkisinin hem öz kaynak karlılığı hem de aktif karlılığı açısından anlamlı pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan analize dâhil edilen diğer değişkenler olan kredi riski, sermaye riski ve likidite riskinin banka performansını temsil eden aktif karlılığı ve öz kaynak karlılığı açısından anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu açıdan bakıldığında, örnekleme dahil edilen bankaların yabancı para pozisyonundaki varlık – kaynak pozitif denge bankaların performansını gerek aktif karlılığı gerekse de özkaynak karlılığını artırıcı yönde olması bankaların kurdaki dalgalanmalara karşı hazırlık olduğunu ve kur riskine aşırı derece maruz kalmadıklarını söylemek mümkündür. Diğer taraftan, sermaye riskinin finansal risk açısından değerlendirilmesinde bankalarda özkaynak ağırlığı artırıldığında daha fazla performans sağladığı görülmektedir. Bu nedenle kaldıraçtan yararlanma düzeylerine dikkat ederek özkaynak dengesinin sağlanması bankalarda önemli bir konu haline gelmektedir. Takipteki kredilerin kontrol altına alınması halinde özkaynak daralması yaşamaması ve sermaye riskine maruz kalmaması olası görülmektedir.

Bankalardaki bireysel etkilere bakıldığında HALKBANK ve İŞ BANKASI B GURUBUNUN kur riskine karşı duyarsız olduğunu ve AKBANK, ICBC TÜRKİYE BANK, TÜRKİYE İŞ BANKASI B GRUBU, GARANTİ BBVA’nın sermaye riskine karşı duyarsız olduğu görülmüştür.

6. KAYNAKÇA

- Bikker, J. A., & Tobias, M. V. (2018). Bank Profitability And Risk-Taking Under Low Interest Rates. *International Journal Of Finance & Economics*, 3-18.
- Chakroun, F., & Fathi, A. (2016). Capital Adequacy And Risk Management In Banking Industry. *Applied Stochastic Models In Business And Industry*, 113-132.
- Ertürk, H. (2010). Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler Ve Risk Yönetimi. *Denetim*, 62-72.
- Ghafoori, N., Akbari, M., & Farzam, M. F. (2018). Operasyonel Risk Yönetiminin Bankalarda Ortaya Çıkan Finansal Riskler İle İlişkisi (Türk Bankacılık Sektörü Üzerinde Alan Çalışması). *Sakarya İktisat Dergisi*, 18-36.
- Gürbüz, A. O., Yanık, S., & Aytürk, Y. (2013). *Income Diversification And Bank Performance*. İstanbul: BDDK Bankacılık Ve Finansal Piyasalar.
- Işık, Ö., Yalman, İ. N., & Koşaroğlu, M. Ş. (2017). Türkiye’de Mevduat Bankalarının Kârlılığını Etkileyen Faktörler. *İşletme Araştırma Dergisi*, 363-380.
- Krishnan, M., Ramaswamy, V., Meyer, M., & Damien, P. (1999). Customer Satisfaction For Financial Services The Role Of Products, Services, And Information Technology. *Management Science*, 1194-1209.
- Özbilgin, D. D. (2012). Risk Verisk Çeşitleri. *Bilişim Dergisi*, 86-92.
- Reis, G. Ş., Kılıç, Y., & Buğan, M. F. (2016). Banka Karlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, 21-33.
- Saldanlı, A., & Aydın, M. (2016). Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi : Türkiye Örneği. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri Ve İstatistik Dergisi*, 1-9.
- Samırkaş, M., Evcı, S., & Ergün, B. (2014). Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 117-134.
- ŞENOL, Z., ÖNCÜL, M., & ALICI, S. M. (2019). BANKALARA ÖZGÜ FİNANSAL RİSKLERİN BANKA KARLILIĞINA ETKİSİ. *Journal Of International Management, Educational And Economics Perspectives*, 101-110.
- Tan, Y., & Christos, F. (2014). Risk, Profitability, And Competition: Evidence From The Chinese Banking Industry. *The Journal Of Developing Areas*, 303-319.
- TAŞKIN, F. D. (2011). Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler. *Ege Akademik Bakış*, 289-297.
- Trabelsi, M. A., & Naama, T. (2017). Profitability And Risk In Interest-Free Banking Industries: A Dynamic Panel Data Analysis. *International Journal Of Islamic And Middle Eastern Finance And Management*.

- Turgutlu, E. (2014). Dynamics Of Profitability İn The Turkish Banking. *Ege Akademik Bakış*, 43-52.
- Ünal, O., & Altın, H. (2010). Döviz Kur Riski İle Şirket Değeri Arasındaki İlişkinin İMKB. *Dumlupınar Üniveristesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-11.
- Yağcılar, G., & Demir, S. (2015). Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredi Oranları Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 221-229.
- YILMAZ, D. E. (2018, Temmuz 4). Türk Bankacılık Sektöründe Krediler İle Mevduatlar Arasındaki Açığın Kaynağı Nedir? *Vergi Dünyası*, S. 1 - 8.